

Finansdepartementet

Diarienummer: Fi2023/02704

Handläggare: Linda Bergfeldt
e-post: linda.bergfeldt@afasi.se
telefon: 08-545 663 61

Yttrande En säker och tillgänglig statlig e-legitimation SOU 2023:61

Afasiförbundet i Sverige

Afasiförbundet/Talknuten organiserar cirka 2800 barn, unga och vuxna med afasi eller språkstörning/DLD och deras anhöriga. Afasi uppstår efter en förvärvad hjärnskada, till exempel en stroke. Språkstörning/DLD är en medfödd funktionsnedsättning. Både funktionsnedsättningarna påverkar talet, språkförståelsen eller användningen av språket i olika grader och omfattning. Det är vanligt bland båda grupperna att ha svårt att läsa, skriva och/eller räkna.

Ett stort antal personer med afasi och språkstörning/DLD befinner sig idag i ett digitalt utanförskap. Afasiförbundet är engagerade för att öka den digitala delaktigheten för våra medlemsgrupper.

Sammanfattning

- Afasiförbundet välkomnar en statlig, säker och tillgänglig e-legitimation. Det är avgörande att grupper som idag utesluts från att använda e-legitimation ges möjlighet till det. Anpassningar måste göras omgående, exempelvis så att ställföreträdande kan använda e-legitimationen på uppdrag av sin huvudman.
- Vi anser att e-legitimationen ska hålla högsta säkerhetsnivå i linje med eIDAS-förordningen.
- Afasiförbundet anser inte att en egenavgift ska tas ut för att delvis finansiera den statliga e-legitimationen.

7 Utredningens överväganden och förslag

Afasiförbundet anser att det är avgörande att en statlig, säker och tillgänglig e-legitimation tas fram för att förebygga och arbeta för att bryta digitalt utanförskap bland personer med kognitiva funktionsnedsättningar.

7.2 Utformningen av den statliga e-legitimationen

Afasiförbundet tillstyrker utredningens överväganden och förslag: 7.1, 7.2.2, 7.2.3, 7.2.4, 7.2.5.

7.2.6 Den statliga e-legitimationen ska innehålla vissa biometriska uppgifter om innehavaren

7.3 Den statliga e-legitimationen bör kunna användas för att skapa kvalificerade elektroniska underskrifter

Afasiförbundet tillstyrker utredningens förslag: 7.3.

7.4 Tillhandahållande av statlig e-legitimation

Afasiförbundet tillstyrker utredningens förslag om att en statlig myndighet ska tillhandahålla en e-legitimation på tillitsnivå hög enligt eIDAS-förordningen.

En statlig e-legitimation kommer att innebära att människor som idag saknar möjlighet att få en e-legitimation ges möjlighet till det. Men det finns samtidigt risk för ökade försök till bedrägeri och identitetsstölder riktade mot dem.

Att använda BankID, som idag håller en lägre säkerhetsnivå än förslaget om den statliga e-legitimationen, är en utmaning för många som lever med afasi och språkstörning/DLD. I "Svenskarna med funktionsnedsättning och internet" (2021) uppger 78 procent med afasi att de har tillgång till BankID och 57 procent med språkstörning/DLD. Många av dem rapporterar dock att de behöver hjälp av andra för att kunna använda BankID. Afasiförbundets bedömning är att en lägre säkerhetsnivå än den högsta inte skulle överbygga problemet med tillgänglighet. Det är dock avgörande att de grupper som har svårt att hantera e-legitimationer inte exkluderas eftersom det riskerar att leda till ökat digitalt utanförskap istället för minskat. Tvärtom är det viktigt att ta erforderliga steg för att utveckla tillgängligheten och användbarheten av e-legitimationer i kombination med högsta möjliga säkerhetsnivå. Anpassningarna måste göras omgående, exempelvis så att ställföreträdare kan använda legitimationen på uppdrag av sin huvudman.

Här behöver användarstudier göras där personer med afasi, språkstörning/DLD samt andra grupper ges möjlighet att testa

produkter. Fysiska användarstudier med testledare på plats ger en kunskap på en helt annan nivå än till exempel enkätstudier (som för övrigt är svårt för många med afasi och språkstörning/DLD).

Afasiförbundet tillstyrker förslaget **7.2.4**. Vi anser i linje med utredaren att det är av största vikt att nödvändig tillgänglighet och support tillgodoses. Supporten behöver vara tillgänglighetsanpassad avseende att gott om tid ges, texter och instruktioner görs begripliga, finns på lättläst, klarspråk samt bildstöd. Det bör vara möjligt att hålla videosamtal med supporten så att personen ser vem man pratar med då det ökar möjligheten att förstå talat språk för många som lever med afasi och språkstörning/DLD.

Afasiförbundet tillstyrker 7.4.3, 7.4.4.

7.5 Grundidentifiering

Afasiförbundet tillstyrker förslaget.

7.6 Ansvar för grundidentifiering och utfärdande

Afasiförbundet tillstyrker förslagen 7.6.1, 7.6.2.

Afasiförbundet anser i likhet med utredningen att Polismyndigheten bör utfärda statliga e-legitimationer. Detta övervägande gör vi eftersom Polismyndigheten redan idag utfärdar legitimationer och pass, finns på fler platser i landet samt av säkerhetsskäl. Vi instämmer i utredaren resonemang om att detta nya uppdrag bör kopplas till Polismyndighetens brottsbekämpande verksamhet. Det är inte minst viktigt då personer som är äldre och/eller har en funktionsnedsättning/förvärvade hjärnskador utgör en brottsutsatt grupp.

7.6.3 Myndigheten för digital förvaltning ska ansvara för att utfärda den statliga e-legitimationen

7.6.4. Afasiförbundet anser att en uppdelning av myndighetsansvar kan leda till otydlighet samt försvårat tillgänglighetsarbete.

7.7 Giltighetstid och återkallelse

7.7.1 Afasiförbundet tillstyrker utredarens förslag.

7.7.2 Återkallelse och spärr av e-legitimationen. Afasiförbundet tillstyrker i huvudsak utredarens förslag.

Utredaren menar att det av säkerhetsskäl inte bör vara möjligt av att häva en spärr av e-legitimation. Här vill vi varna för att det i värsta fall kan leda till ett moment 22 och en rättslöshet för personer med funktionsnedsättning som utsatts för brott och därför fått sin e-legitimation indragen.

7.8 Användning av den statliga e-legitimationen. Afasiförbundet tillstyrker utredningens förslag.

7.9 Finansiering av den statliga e-legitimationen. Utredaren argumenterar att man ser ett värde i att innehavet av en statlig e-legitimation är förknippat med en kostnad eftersom e-legitimationen är och bör betraktas som en värdehandling. Här är Afasiförbundet av annan mening.

Afasiförbundet anser i motsats till utredningen att en statlig e-legitimation behöver vara fullt finansierad och att det inte ska innebära att en egenavgift tas ut för att få tillgång till legitimationen.

Vi anser att en statlig e-legitimation ska konkurrera på samma villkor som kommersiella alternativ. Både BankID och Freja eID erbjuder idag kostnadsfria e-legitimationer.

Det är inte rimligt att de som av olika skäl står längst från en e-legitimation ska tvingas att finansiera den själva i motsats till andra medborgare. Vi menar att det minskar möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att få en e-legitimation då många av dem lever med obefintliga ekonomiska marginaler och allt fler i fattigdom.

Afasiförbundet anser att förslaget står i bjärt kontrast mot FN:s Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning rätt att vara delaktiga i samhället på samma villkor som andra medborgare.

7.10 Konkurrensrättsliga frågor

Afasiförbundet avstår att avge ett yttrande kring konkurrensrättsliga frågor.

7.11 Behandling av personuppgifter

Afasiförbundet tillstyrker 7.11.1, 7.11.2, 7.11.3, 7.11.4, 7.11.5, 7.11.6, 7.11.7, 7.11.8, 7.11.9, 7.11.10, 7.11.11.

7.12 Sekretess

Afasiförbundet tillstyrker utredningens förslag.

7.13 Krav om att godta identifiering med vissa e-legitimationer.

Afasiförbundet tillstyrker 7.13.3, 7.13.4.

7.13.4 Vilka digitala tjänster, e-legitimationer och aktörer bör kravet omfatta.

Afasiförbundet tillstyrker förslaget.

Afasiförbundet tillstyrker förslagen i 7.13.5, 7.13.6,

8 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Afasiförbundet tillstyrker förslaget att författningsförslagen ska träda i kraft den 1 mars 2026 samt att det saknas anledning att införa några särskilda säkerhetsbestämmelser.

Medskick till utredningen

Afasiförbundet anser att en myndighet bör ges i uppdrag att göra fysiska användarstudier med personer som har funktionsnedsättning för att öka tillgängligheten och användbarheten kring den nya statliga e-legitimationen. Universellt utformade digitala tjänster behöver komma på plats snabbt och inte skjutas på framtiden.

I Danmark har införandet av statlig e-legitimation följts av utbildningsinsatser för brukare samt ställföreträdare.

Funktionsrättsrörelsen har haft en aktiv roll kring dessa. En modell att titta på även vid införandet i Sverige, då aktiv involvering ligger i linje med FN:s Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Stockholm 2023-12-05

Berit Robrandt Ahlberg
Förbundsordförande Afasiförbundet/Talknuten